

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขนั้น มีองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดก็คือสุขภาพที่สมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะการมีสุขภาพที่สมบูรณ์ถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญซึ่งจะนำบุคคลไปสู่ความสำเร็จในชีวิต การศึกษาเล่าเรียน หรือประกอบกิจการงานใดก็ตาม ถ้าหากปราศจากเสียซึ่งการมีสุขภาพที่สมบูรณ์แล้ว ก็คงไม่อาจสำเร็จลุล่วงลงได้ ดังนั้น การบำรุงรักษาสุขภาพให้สมบูรณ์แข็งแรง อยู่เสมอ จึงถือเป็นความจำเป็นอันดับแรกสำหรับมนุษย์ทุกคน

การมีสุขภาพดีไม่ได้หมายความว่าแค่เพียงการปราศจากโรคเท่านั้น แต่ยังหมายถึง การมีสภาวะทางร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์ที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข และ ทัศนสุขภาพถือได้ว่าเป็นสุขภาพส่วนหนึ่งของร่างกาย (กระทรวงสาธารณสุข, กรมอนามัย, กองทันตสาธารณสุข 2529 : 1) ทั้งนี้ เพราะทัศนสุขภาพมีความสัมพันธ์กับสุขภาพร่างกาย โดยทั่วไป กล่าวคือ โรคในช่องปากโดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคเหงือกและฟันอาจเป็นสาเหตุ ทำให้เกิดโรคทั่วไปของร่างกาย หรืออาจลุกลามเป็นสาเหตุซ้ำเติมให้โรคลุกลามมากขึ้น นอกจากนั้นยังอาจมีผลกระทบต่อสุขภาพจิต การออกเสียง บุคลิกภาพ ความสามารถในการ ทำงาน (กระทรวงศึกษาธิการ, สปช. และกระทรวงสาธารณสุข, กรมอนามัย, กองทันตสาธารณสุข, ม.ป.ป. : 2-3) และที่สำคัญคือเป็นแหล่งของการติดเชื้อ อาจแพร่กระจายสู่วัยวะอื่น ทำให้เกิดอันตรายถึงชีวิตได้ (วิชรินทร์ มรรคดวงแก้ว 2518 : 43-48) ดังนั้น การมีทัศนสุขภาพที่สมบูรณ์จึงถือเป็นความจำเป็นสำหรับทุกคน โดยเฉพาะเด็ก เพราะเด็กจะต้องเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในภายหน้า ถ้าเด็กมีทัศนสุขภาพที่สมบูรณ์ก็ย่อมที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีทัศนสุขภาพที่สมบูรณ์เช่นกัน

ปัญหาทางด้านทัศนสุขภาพนับ เป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญปัญหาหนึ่งสำหรับประเทศไทย เนื่องจากอัตราการป่วยด้วยโรคเหงือกและฟันของประชาชนอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างสูงมาโดยตลอด กล่าวคือ จากการสำรวจทัศนสุขภาพแห่งชาติเมื่อปี พ.ศ. 2520 พบว่า อัตราฟันผุ ถอน อุด

ในเด็กอายุ 6 - 7 ปี มี 0.98 ซี่ต่อคน กลุ่มอายุ 12 - 13 ปี มี 2.9 ซี่ต่อคน และใน
 กลุ่มอายุ 35 - 44 ปี มี 6.4 ซี่ต่อคน หรือมีอัตราโรคฟันผุถึงร้อยละ 90 ขณะเดียวกันนั้น
 โรคเหงือกในทุกกลุ่มอายุสูงถึงร้อยละ 80 (กระทรวงสาธารณสุข, กรมอนามัย, กองทันตสาธารณสุข
 2525: 36) ต่อมาในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2520 - 2524 กองอนามัยโรงเรียน
 กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้ทำการศึกษาภาวะสุขภาพของนักเรียนประถมศึกษาทั่ว
 ประเทศ พบว่า เด็กอายุ 5 - 14 ปี ในภาคกลาง ภาคใต้ ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียง
 เหนือ เป็นโรคฟันผุในอัตราร้อยละ 78.60, 75.13, 42.06 และ 30.43 ตามลำดับ
 (กระทรวงศึกษาธิการ, สปช. และกระทรวงสาธารณสุข, กรมอนามัย, กองทันตสาธารณสุข :
 คำนำ) และจากการสำรวจทันตสุขภาพแห่งชาติครั้งล่าสุด ในปี พ.ศ.2527 พบว่า ความชุกชุม
 ของโรคฟันผุ และโรคเหงือกอักเสบในประชากรมีค่าสูงมากในทุกกลุ่มอายุ และทุกภาคของ
 ประเทศ โดยเฉพาะในกลุ่มอายุ 12 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีฟันถาวรขึ้นครบใหม่ ๆ พบว่า ประมาณ
 ครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 46) ของประชากรกลุ่มนี้เป็นโรคฟันผุ ส่วนค่าเฉลี่ยฟันผุ ถอน อุด ในกลุ่ม
 อายุ 12 ปี ยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำ (1.5 ซี่/คน) แต่จะสูงมากขึ้นเป็นลำดับในวัยผู้ใหญ่ สำหรับ
 ภาวะโรคเหงือกอักเสบ พบว่า เพียงร้อยละ 4 และ 1 ของประชากรวัย 12 และ 18 ปี
 เท่านั้นที่ไม่เป็นโรคเหงือกอักเสบ มากกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรในกลุ่มผู้ใหญ่เป็นโรคเหงือก
 อักเสบในขั้นรุนแรง จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่ามากกว่าร้อยละ 80 ของประชากรวัย 12 ปี
 และ 18 ปี มีหินน้ำลายสะสมอยู่ (กระทรวงสาธารณสุข, กรมอนามัย, กองทันตสาธารณสุข,
 2529: 111) เกี่ยวกับปัญหานี้รัฐบาลก็ได้ให้ความสำคัญมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากการ
 กำหนดให้มีโครงการทันตสาธารณสุขแห่งชาติในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4
 (พ.ศ.2520 - 2524) โดยมีวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่จะลดอัตราการเกิดโรคฟันผุจาก
 ร้อยละ 80 ให้ลดน้อยลง 10% (กระทรวงสาธารณสุข, กองทันตสาธารณสุข, 2525: 36)
 สำหรับกลวิธีในการดำเนินงานตามโครงการ เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนประถมศึกษา
 ประกอบด้วย การกำหนดให้มีเนื้อหาทันตสุขภาพศึกษาในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521
 การฝึกอบรมครูและพยาบาลซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา ให้สามารถดำเนินงาน
 ทางด้านทันตสุขภาพได้ทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การดำเนินงานป้องกันโรคฟันผุ โดยใช้
 น้ำยาฟลูออไรด์อมบ้วนปาก การปลูกฝังนิสัยการแปรงฟันโดยการให้นักเรียนปฏิบัติ เป็นประจำ
 ในโรงเรียน รวมทั้งจำหน่ายยาสีฟันในราคาถูก และการให้บริการทันตสุขภาพแบบเพิ่มทวีโดยไม่
 คำนึงมูลค่า

โครงการทันตสาธารณสุข นับเป็นโครงการที่สำคัญโครงการหนึ่งในแผนพัฒนา เศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525 - 2529) และฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530 - 2534) เช่นเดียวกับในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520 - 2524) แต่ได้ จัดแผนไปในทางที่จะสนองนโยบายสาธารณสุขมูลฐาน และหลักการสาธารณสุขดีถ้วนหน้าในปี 2543 (กระทรวงสาธารณสุข, กรมอนามัย, กองทันตสาธารณสุข 2525: 36) และในแผน พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ และกองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ก็ได้ร่วมกัน จัดทำโครงการส่งเสริมทันตสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษาขึ้นอีก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ป้องกัน และแก้ไขปัญหาทันตสุขภาพของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ด้วยการนำความรู้ ด้านสุขภาพมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยความร่วมมือจากบุคลากร หลาย ๆ ฝ่ายจนบรรลุวัตถุประสงค์ กล่าวคือนักเรียนมีพฤติกรรมอนามัยที่ถูกต้อง และมี ทันตสุขภาพที่สมบูรณ์ (กระทรวงศึกษาธิการ, สปช. และ กระทรวงสาธารณสุข, กรมอนามัย กองทันตสาธารณสุข ม.ป.ป.: 2) ในการดำเนินงานตามโครงการได้กำหนดให้มีกิจกรรม หลักและกิจกรรมสนับสนุน กิจกรรมหลักได้แก่กิจกรรมที่ดำเนินการในโรงเรียนซึ่งจะมีผลกระทบ โดยตรงต่อทันตสุขภาพของนักเรียน ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในกิจกรรมหลักคือ ผู้บริหาร โรงเรียน ครู และนักเรียน ประกอบด้วย การตรวจสุขภาพในช่องปากนักเรียนโดยครู การดำเนิน โครงการส่งเสริมทันตสุขภาพโดยจัดให้มีการสอนทันตสุขภาพ การจัดนิทรรศการ และ การแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน การดำเนินโครงการทันตกรรมป้องกัน โดยการใช้ฟลูออไรด์ การบริการทันตกรรมเบื้องต้น การส่งต่อและบำบัดรักษาอย่างเป็นระบบตามความจำเป็น และ การดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับทันตสุขภาพของนักเรียน ส่วนกิจกรรมสนับสนุนได้แก่ กิจกรรมที่ได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และกระทรวง ทั้งในสายการศึกษา และสาธารณสุข เพื่อให้การดำเนินงานของครู เป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย การจัดเตรียมเอกสารวิชาการ การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ ฟลูออไรด์ เครื่องมือ และวัสดุอุปกรณ์ การนิเทศติดตามและกำกับให้ เป็นไปตามโครงการ และการบำบัดรักษาอย่างเป็นระบบตามความจำเป็น

โครงการทันตสาธารณสุขแห่งชาติได้ดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน นับเป็น เวลานานพอสมควร อีกทั้งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ก็ยังได้มีการจัด

ดำเนินโครงการส่งเสริมทัศนสภาพในโรงเรียนประถมศึกษาชั้นอีก จึงเป็นที่น่าสนใจว่า ความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับทัศนสภาพของนักเรียนในระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้มีการพัฒนาไปมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ เนื่องจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ส่วนใหญ่จะมีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 10 - 12 ปี ซึ่งเป็นช่วงอายุที่เด็ก กำลังมีฟันแท้ขึ้นครบใหม่ ๆ นอกจากนั้น นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ยังเป็นนักเรียนที่อยู่ในขั้นสุดท้ายของระดับประถมศึกษา ซึ่งพบว่านักเรียนมากกว่าครึ่งไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อ จะต้องออกไปประกอบอาชีพ และเติบโตกลายเป็นผู้ใหญ่ อันเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป ซึ่งถ้าเด็กในวัยนี้มีความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับทัศนสภาพเป็นอย่างไร ก็เชื่อแน่ว่า จะมีผลต่อทัศนสภาพในวัยผู้ใหญ่ด้วย

อนึ่ง เขตการศึกษา 5 ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดสุพรรณบุรี กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี สมุทรสงคราม และประจวบคีรีขันธ์ นับเป็นเขตการศึกษาหนึ่งที่มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการจัดดำเนินโครงการทัศนสภาพแห่งชาติ และโครงการส่งเสริมทัศนสภาพในโรงเรียนประถมศึกษา อีกทั้งยังไม่เคยมีผู้ใดทำการศึกษาวิจัยในเรื่องเดียวกันนี้มาก่อน ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับทัศนสภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตการศึกษา 5 เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนทัศนศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา ตลอดจนปรับปรุงการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับทัศนสภาพของนักเรียนประถมศึกษาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับทัศนสภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตการศึกษา 5
2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับทัศนสภาพของนักเรียนชาย-หญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตการศึกษา 5
3. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับทัศนสภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนในเขตกับนอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล ในเขตการศึกษา 5

สมมติฐานในการวิจัย

1. นักเรียนชายและนักเรียนหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติ เกี่ยวกับทัศนสุขภาพแตกต่างกัน
2. นักเรียนในโรงเรียนในเขตและนอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล มีความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติ เกี่ยวกับทัศนสุขภาพแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติ เกี่ยวกับทัศนสุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในเขตการศึกษา 5
2. ตัวแปรที่ใช้ศึกษา
 - 2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่ เพศของนักเรียน และเขตที่ตั้งของโรงเรียน
 - 2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ ความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติ เกี่ยวกับทัศนสุขภาพของนักเรียน
3. แบบสอบถามความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติ เกี่ยวกับทัศนสุขภาพที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ นำมาจากเนื้อหาของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 เฉพาะในส่วนที่เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับทัศนศึกษา และจากคู่มือสำหรับครูในการปฏิบัติงานโครงการส่งเสริมทัศนสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษา

ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัย

1. แบบสอบถามที่ใช้มีความตรงตามเนื้อหาเกี่ยวกับทัศนสุขภาพ เพราะได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว
2. การตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติ เกี่ยวกับทัศนสุขภาพ เป็นการตอบตามความเป็นจริง เชื่อถือได้
3. การตอบแบบสอบถามในวัน เวลาที่ต่างกัน ไม่ทำให้ผลที่ได้ต่างกัน

ความจำกัดของการวิจัย

1. ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม เป็น เครื่องมือในการ เก็บรวบรวมข้อมูลเพียงอย่างเดียว
2. ผู้วิจัยไม่อาจทำการ เก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวอย่างประชากรทั้งหมดใน เวลาเดียวกันได้

คำจำกัดความของคำที่ใช้ในการวิจัย

1. **ทันตสุขภาพ (Dental Health)** หมายถึง สภาพปกติอย่างสมบูรณ์และการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพของฟันและอวัยวะที่รองรับ รวมทั้งส่วนของอวัยวะในช่องปาก อวัยวะที่เกี่ยวข้องกับการบดเคี้ยว กระดูกขากรรไกรและใบหน้า
2. **ความรู้เกี่ยวกับทันตสุขภาพ** หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ของนักเรียนใน เรื่องทันตสุขภาพ
3. **ทัศนคติเกี่ยวกับทันตสุขภาพ** หมายถึง ความคิดเห็น ความรู้สึก ความพอใจ หรือไม่พอใจ เห็นชอบด้วย ไม่เห็นชอบด้วยของนักเรียนต่อเรื่องทันตสุขภาพ
4. **การปฏิบัติเกี่ยวกับทันตสุขภาพ** หมายถึง การกระทำของนักเรียนเกี่ยวกับการรักษาช่องปาก การป้องกันโรคฟันผุ และโรคเหงือก ตลอดจนการส่งเสริมสุขภาพเหงือก และฟันของตนเอง
5. **โรงเรียน** หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ ในเขตการศึกษา 5 ได้แก่ จังหวัดสุพรรณบุรี กาญจนบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์
6. **โรงเรียนในเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล** หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งตั้งอยู่ในท้องถิ่นที่มีพระราชกฤษฎีกา ยกฐานะขึ้น เป็นเทศบาลหรือสุขาภิบาล
7. **โรงเรียนนอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล** หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งตั้งอยู่ในท้องถิ่นที่ไม่มีพระราชกฤษฎีกา ยกฐานะขึ้น เป็นเทศบาลหรือสุขาภิบาล
8. **นักเรียน** หมายถึง นักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่กำลัง เรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคปลาย ปีการศึกษา 2529